

Remissversion

Att verka för det demokratiska samhällets utveckling

Regional biblioteksplan för Skåne 2026–2030

Innehållsförteckning

Inledning.....	3
Biblioteksutveckling Region Skåne – uppdrag och arbetssätt.....	4
Prioriterade områden för biblioteksutveckling Region Skåne 2026–2030.....	5
Bibliotek som främjar demokrati.....	5
Bibliotek för demokratiska samtal.....	5
Bibliotekens roll i kris och oro	6
Bibliotek för de prioriterade grupperna	6
Bibliotek för läsande, medie- och informationskunnighet och lärande	8
Bibliotek i samverkan för barns och ungas läsning.....	8
Bibliotek för välinformerade invånare	9
Bibliotek för det livslånga lärandet.....	9
Bibliotek som aktör för konstens och kulturens kraft i samhället.....	10
Bibliotek för en mångfald av berättelser.....	10
Bibliotek för konst och kultur	10
Bibliotek för hälsa och gemenskap	11
Sjukhusbiblioteken i Skåne	12
Sjukhusbibliotekens gemensamma mål 2026–2030	12
Uppföljning av Regional biblioteksplan för Skåne 2026–2030	13

Inledning

Alla regioner ska enligt bibliotekslagen (2013:801) anta biblioteksplaner för sin verksamhet på biblioteksområdet. Regional biblioteksplan för Skåne 2026–2030 omfattar den regionala biblioteksverksamheten (Biblioteksutveckling Region Skåne) samt Region Skånes sjukhusbibliotek. Planen är ett långsiktigt strategiskt dokument som beskriver inriktning och prioriterade områden för Biblioteksutveckling Region Skåne samt mål för sjukhusbiblioteken i Skåne under perioden 2026–2030.

Regional biblioteksplan 2026–2030 har tagits fram i dialog med folkbiblioteken. Enkät svar från personer som tillhör de nationella minoriteterna och representanter för personer med funktionsnedsättning, personer med annat modersmål än svenska och barn- och ungdomar har fungerat som underlag till planen.

Regional biblioteksplan för Skåne 2026–2030 utgår från bibliotekslagen och andra relevanta lagar och styrdokument.

Lagstiftning:

- Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter (2018:1197)
- Bibliotekslagen (2013:801)
- Lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk (2009:724)
- Språklagen (2009:600)

Styrdokument:

- Förenta nationernas allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna
- Agenda 2030: De globala målen för hållbar utveckling
- The International Federation of Library Associations (IFLA) and Institutions Strategy 2024–2029
- Förenta nationernas och IFLA:s internationella folkbiblioteksmanifest
- Sveriges nationella kulturpolitiska mål
- Sveriges nationella ungdomspolitiska mål
- Regional kulturplan för Skåne 2025–2028
- Regional utvecklingsstrategi – Det öppna Skåne 2030
- Hela människan, hela livet – Region Skånes strategi för kultur och hälsa
- Region Skånes strategi för forskning och innovation inom hälso- och sjukvården (Gäller sjukhusbiblioteken)

Rapporter:

- IFLA Trend Report 2024: Facing the future of information with confidence
- Folkhälsorapport barn och unga i Skåne 2024 – Utveckling Skåne
- AI-kommissionens Färdplan för Sverige, SOU 2025:12

Biblioteksutveckling Region Skåne

– uppdrag och arbetssätt

Alla regioner ska enligt bibliotekslagen (2013:801) bedriva regional biblioteksverksamhet med syfte att främja samarbete, verksamhetsutveckling och kvalitet vad gäller folkbiblioteken i regionen.

I Skåne bedrivs regional biblioteksverksamhet genom Biblioteksutveckling Region Skåne som är en del av Region Skånes kulturförvaltning.

Bibliotekslagens ändamålsparagraf slår fast att:

§ 2 Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska verka för det demokratiska samhällets utveckling genom att bidra till kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning.

Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska främja litteraturens ställning och intresset för bildning, upplysning, utbildning och forskning samt kulturell verksamhet i övrigt. Biblioteksverksamhet ska finnas tillgänglig för alla.

Enligt bibliotekslagen ska biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ägna särskild uppmärksamhet åt personer med funktionsnedsättning, de nationella minoriteterna samt personer som har annat modersmål än svenska. Folkbiblioteken ska dessutom ägna särskild uppmärksamhet åt barn och ungdomar för att främja deras språkutveckling och stimulera till läsning.

Biblioteksutveckling Region Skåne arbetar med:

- att skapa förutsättningar för **verksamhetsutveckling**, bland annat genom finansiering av och stöd i projekt.
- **kompetensutveckling, gemensamt lärande och kunskapsdelning** i samarbete med folkbiblioteken.
- **process- och metodstöd**, exempelvis i det strategiska arbetet med kommunala biblioteksplaner.
- att **främja samarbete**, exempelvis genom att skapa kontaktytor och mötesplatser och främja mediasamverkan.
- stöd i **omvärldsbevakning** för folkbiblioteken, exempelvis genom konferenser, nätverk och kommunikationsinsatser.
- **kunskaps- och metodutveckling**, exempelvis genom samverkan med forskare på universiteten i Malmö och Lund.

- att lyfta fram **folkbibliotekens roll för samhällets utveckling**, i såväl kommunala och regionala som nationella sammanhang.

Prioriterade områden för biblioteksutveckling Region Skåne 2026–2030

Under perioden 2026–2030 prioriterar Biblioteksutveckling Region Skåne insatser inom tre områden:

- Bibliotek som främjar demokrati
- Bibliotek för läsande, medie- och informationskunnighet och lärande
- Bibliotek som aktör för konstens och kulturens kraft i samhället

Bibliotek som främjar demokrati

Demokratins fundament utmanas runtom i världen och allt fler länder går mot ett auktoritärt styre. Det ställer ökade krav på folkbiblioteken att aktivt försvara och främja demokratiska värden.

Biblioteken är aktiva demokratifrämjande aktörer även utanför sina fysiska rum, inte minst genom samverkan med andra i lokalsamhället, till exempel andra kommunala verksamheter, studieförbund och det lokala föreningslivet.

På många platser är biblioteket den enda kulturinstitutionen. Förtroendet för bibliotek är högt och det är ofta dit människor vänder sig för att få hjälp i olika frågor.

Bibliotek för demokratiska samtal

Biblioteken ska verka för det demokratiska samhällets utveckling och bidra till fri åsiktsbildning. Därför behöver det finnas utrymme i verksamheten för olika åsikter och perspektiv att ta plats och brytas mot varandra. Bibliotekens funktion som mötesplats för och främjare av demokratiska samtal blir allt viktigare.

Alla ska ges möjlighet att forma sina egna åsikter och att utmanas i sina föreställningar. Genom programverksamhet, informationsförmedling, dialogytor och förankring i lokalsamhällena kan folkbiblioteken skapa medvetenhet kring lokala och globala utmaningar och stärka människors engagemang och kunskap.

För att folkbibliotek i Skåne ska kunna främja demokrati i lokalsamhället ska Biblioteksutveckling Region Skåne sprida goda exempel och vara ett stöd i metodutveckling. Biblioteksutveckling Region Skåne ska arbeta för att stärka och utveckla metoder för folkbibliotekens arbete med demokratiska samtal.

Bibliotekens roll i kris och oro

En snabbt föränderlig samtid präglad av kris och oro ställer nya krav på biblioteksverksamheten och bibliotekspersonalens kompetens. Biblioteken ska säkra invånarnas tillgång till information och medier samt fortsätta att vara en plats för möten och rekreation. Detta är särskilt viktigt för grupper som riskerar att drabbas hårdare i kriser.

I uppdraget att förmedla information ingår också arbetet med medie- och informationskunnighet i syfte att stärka invånarna i mötet med desinformation och påverkanskampanjer. Att säkerställa tillgång till tillförlitlig information och främja kritiskt tänkande kan bidra till att motverka polarisering.

Biblioteksutveckling Region Skåne ska stödja folkbiblioteken i att tydliggöra sin roll i kommunens övergripande beredskapsstrategi. För att stärka bibliotekens infrastruktur och motståndskraft inför olika typer av kriser ska Biblioteksutveckling Region Skåne arbeta med samverkan och kompetensutveckling.

Bibliotek för de prioriterade grupperna

Personer med funktionsnedsättning, de nationella minoriteterna och personer med annat modersmål än svenska är prioriterade grupper enligt bibliotekslagen. För folkbiblioteken är även barn och unga en prioriterad grupp.

Alla ska ha möjlighet att ta del av och vara delaktiga i biblioteksverksamhetens utformning och utbud. En universell utformning, som innebär att exempelvis miljöer och tjänster redan från början utformas så att de ska kunna användas av så många som möjligt, gynnar alla biblioteksanvändare. Detta innebär inte

att biblioteksverksamhetens utbud och innehåll ska vara likformig utan att den ska vara tillgänglig.

Personer med funktionsnedsättning ska ägnas särskild uppmärksamhet, bland annat genom att utifrån sina olika behov och förutsättningar erbjudas litteratur, medier och tekniska hjälpmedel, såväl som en tillgängligt utformad biblioteksverksamhet.

Att skapa möjligheter för Sveriges nationella minoriteter att bevara, synliggöra och utveckla sin kultur, sitt kulturarv och sitt språk är angeläget för ett kulturliv präglad av mångfald. Bibliotekens arbete för och med nationella minoriteter syftar till att öka kunskapen om och förståelsen för de nationella minoriteterna och att tillgängliggöra medier, teknik och programverksamhet på minoritetsspråken i samråd med de som identifierar sig som tillhörande någon eller några av de nationella minoriteterna.

För att ägna särskild uppmärksamhet åt personer med annat modersmål än svenska och främja flerspråkighet ska biblioteken tillgängliggöra litteratur, arrangemang och information på flera språk. Ett viktigt uppdrag är även att bidra till att skapa förutsättningar för personer med svaga kunskaper i svenska språket att möta och lära sig detta.

Bibliotekens verksamhet och insatser för barn och unga ska utgå från FN:s konvention om barnets rättigheter, som också är svensk lag. Barnets bästa ska ligga till grund för alla beslut som berör barn.

Många människor ingår i flera av de prioriterade grupperna, vilket ställer krav på att bibliotekspersonalen arbetar aktivt med olika perspektiv och behov parallellt, och i alla delar av verksamheten.

De prioriterade grupperna ska stå i fokus för Biblioteksutveckling Region Skånes arbete. Biblioteksutveckling Region Skåne ska lyfta resurser, nätverk och metoder som kan utveckla folkbibliotekens arbete med de prioriterade grupperna. Biblioteksutveckling Region Skåne ska stimulera och stödja folkbibliotekens läsfrämjande arbete med fokus på de prioriterade grupperna.

Bibliotek för läsande, medie- och informationskunnighet och lärande

Genom att främja livslångt läsande, medie- och informationskunnighet och lärande stärker biblioteken demokratin och bidrar till hållbara samhällen. Folkbibliotek har en viktig roll som samlande och drivande kraft i det läsfrämjande arbetet i kommunen.

Bibliotek i samverkan för barns och ungas läsning

Barns och ungas läsförmåga och läsmotivation sjunker, något som kan påverka deras möjlighet att delta i det demokratiska samhället.

Läsning har en positiv effekt på barns kognitiva, sociala och psykiska utveckling samt hälsa och välmående. Läsning kan också bidra till att kompensera för socioekonomiska faktorer och föräldrars utbildningsnivå när det gäller barns skolresultat.

Att stimulera barns och ungas läsning och språkutveckling är därför i fokus för flera bibliotekstyper. Det är också ett område som gynnas av bred samverkan både inom och utanför bibliotekssektorn, exempelvis med förskolor, skolor, skolbibliotek och barnhälsovården, men också med föreningar och kulturaktörer. Samverkan är centralt i det läsfrämjande arbetet.

Ny kunskap och fler metoder, men också bredare nätverk och en stärkt samverkan behövs för att folkbiblioteken ska kunna nå och arbeta läsfrämjande med barn och unga. Det gäller inte minst barn och unga inom de prioriterade grupperna.

Biblioteksutveckling Region Skåne ska arbeta långsiktigt och strategiskt med läsfrämjande insatser. Ett exempel på det är genom fortsatt arbete med Bokstart Skåne, vars syfte är att ge alla barn i Skåne en likvärdig start i sin läs- och språkutveckling. Biblioteksutveckling Region Skåne ska arbeta för att ytterligare sprida kännedom om Bokstart till fler aktörer i Skåne och nå ut till fler rum och arenor.

Biblioteksutveckling Region Skåne ska vara en resurs för de skånska folkbibliotekens läsfrämjande arbete med unga och barn i alla åldrar genom att främja samverkan och utveckling av metoder.

Bibliotek för välinformerade invånare

Den snabba digitala utvecklingen skapar stora möjligheter, men fördjupar också den digitala klyftan. Utvecklingen av artificiell intelligens, AI, förändrar informationslandskapet globalt.

Ett demokratiskt samhälle bygger på välinformerade, reflekterande och medvetna invånare. Därför är medie- och informationskunnighet, MIK, en central del av folkbibliotekens uppdrag och därmed ett strategiskt viktigt område för Biblioteksutveckling Region Skåne.

Att kunna hitta, analysera, kritiskt värdera och skapa olika typer av information, som text, ljud, bild och rörlig bild, är färdigheter som alla behöver i en digital värld. Det är något som kan stärka människors motståndskraft mot desinformation och propaganda, och har därmed blivit en allt viktigare demokratifråga.

För att stärka folkbiblioteken i deras arbete med MIK ska Biblioteksutveckling Region Skåne skapa möjlighet för fortbildningar och gemensamt lärande för bibliotekspersonalen i Skåne. Genom samarbete inom hela konst- och kulturområdet och tillsammans med berörda myndigheter, exempelvis Mediemyndigheten, ska Biblioteksutveckling Region Skåne bevaka och sprida kunskap om nationella insatser inom AI och MIK.

Bibliotek för det livslånga lärandet

Möjligheten att lära hela livet är idag en förutsättning för att aktivt kunna delta i samhället, och ska inte vara förbehållet dem som studerar eller arbetar.

Kraven på hållbar utveckling, digitalisering och snabb omställningsförmåga möts bäst med möjligheter till livslångt lärande för alla. Folkbiblioteken spelar här en viktig roll. Både kommuninvånare och bibliotekspersonal behöver kontinuerligt ny kunskap för att möta framtidens utmaningar.

Biblioteksutveckling Region Skåne ska stötta och skapa förutsättningar för gemensamt lärande genom kompetensutvecklingsinsatser som utgår både från folkbibliotekens och biblioteksbesökarnas behov. Insatserna kan initieras och genomföras av såväl Biblioteksutveckling Region Skåne som av folkbiblioteken själva, med stöd av Region Skåne.

Bibliotek som aktör för konstens och kulturens kraft i samhället

Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska enligt bibliotekslagen främja litteraturens ställning och intresset för kulturell verksamhet i övrigt. Alla invånare i Skåne ska ha möjlighet att ta del av och uttrycka sig genom kultur. Biblioteken bidrar till att skapa ett rikt och inkluderande kulturliv som stödjer en socialt, ekonomiskt och miljömässigt hållbar samhällsutveckling.

Bibliotek för en mångfald av berättelser

I de nordiska länderna är fler flickor än pojkar kulturaktiva. Barn i storstäder och större tätorter är mer kulturaktiva än barn på mindre orter och på landsbygden. Framför allt visar undersökningar att barns deltagande i kulturlivet är starkt kopplat till föräldrarnas utbildningsnivå. Deltagandet är också lägre bland unga i familjer med mindre resurser och unga som är i behov av särskilt stöd. Genom att bedriva en kostnadsfri verksamhet med korta avstånd och starka och långsiktiga relationer till invånarna kan biblioteken ha en utjämnande effekt.

Det finns en tydlig koppling mellan deltagande i kulturaktiviteter och graden av samhällsengagemang, demokrati och social sammanhållning. Att få redskap för att skapa och dela sina egna berättelser och uttryck bidrar till att fler kan göra sin röst hörd.

Biblioteksutveckling Region Skåne ska genom olika insatser stötta folkbiblioteken i sitt delaktighetsarbete för att öka människors möjlighet till inflytande och medskapande i såväl det lokala biblioteket som kulturlivet och samhället i stort.

Bibliotek för konst och kultur

Många människor, även de som inte är aktiva kulturkonsumenter i övrigt, har högt förtroende för sitt lokala bibliotek. Biblioteken är därmed viktiga mötesplatser för kulturupplevelser och ger möjlighet till såväl eget skapande som till att kunna vara delaktig i kulturell verksamhet. För många barn sker en tidig och viktig kontakt med kultur via folkbiblioteken.

För att fler ska kunna ta del av kulturaktiviteter i sitt närområde krävs samverkan såväl med det samtida konst- och kulturlivet

som med kulturarvsaktörer, i syfte att skapa sammanhang och engagemang för området man lever i.

Bibliotekets samverkan med andra kulturverksamheter och konstnärliga aktörer kan också skapa synergier och leda till nya metoder för att utveckla biblioteksverksamheten.

För att skapa synergier mellan biblioteksområdet och andra konst- och kulturområden arbetar Biblioteksutveckling Region Skåne i nära samverkan med andra regionala utvecklare, inom Region Skåne och interregionalt.

Biblioteksutveckling Region Skåne ska erbjuda fortbildning, mötesplatser och nätverk som är öppna för olika aktörer och yrkesgrupper för att främja tvärsektoriell samverkan. Det ger möjlighet att få syn på och använda varandras kompletterande kompetenser och plattformar för att nå fler i arbetet med delaktighet genom konst och kultur.

Bibliotek för hälsa och gemenskap

I Skåne ökar den psykiska ohälsan bland barn och unga, liksom den ofrivilliga ensamheten bland både unga och äldre. Deltagande och delaktighet i kulturlivet kan stärka hälsan och erbjuda sociala sammanhang, men också bidra till fler friska år och att människor behåller sina förmågor längre. För många äldre kan det vara en väg till ett fortsatt rikt liv.

Hälsofrämjande arbetssätt, som exempelvis den läs- och litteraturfrämjande metoden Shared reading, kan också bidra till att minska oro och ensamhet. Metoden används ofta för att stärka människor i utanförskap eller med psykisk ohälsa. Det är även ett verktyg för bibliotek att nå fler och nya grupper i lokalsamhället och kan vara en ingång till samarbeten mellan bibliotek, andra kulturverksamheter, studieförbund och kommunernas sociala omsorgsarsverksamheter, samt hälso- och sjukvården.

Biblioteksutveckling Region Skåne ska arbeta för att bibliotekspersonal ska få kompetensutveckling inom hälsofrämjande metoder. Biblioteksutveckling Region Skåne ska också verka för en sektorsövergripande satsning på Shared reading i Skåne i syfte att sprida metoden till fler läs- och hälsofrämjande aktörer utanför bibliotekssektorn.

Sjukhusbiblioteken i Skåne

Region Skåne är även huvudman för sjukhusbiblioteken. Inom Region Skåne hör sjukhusbiblioteken organisatoriskt till sjukhusens avdelningar för forskning och utbildning och finns idag fysiskt på tre sjukhus. Sjukhusbiblioteken ansvarar gemensamt för regionens medicinska e-resurser och riktar sig i sin verksamhet till sjukvårdens alla medarbetare, ledning, klinisk knutna forskare och studerande. Genom att stärka förutsättningarna för evidensbaserad hälso- och sjukvård - där nya rön kan spridas och omvandlas till praktisk handling - bidrar sjukhusbiblioteken till bättre vård för patienten och hållbar resursanvändning.

Sjukhusbiblioteken arbetar även för stärkt delaktighet och ökad hälsolitteracitet, det vill säga förmågan att få tag på, förstå, värdera och använda information för att bibehålla och främja hälsa. På så sätt verkar sjukhusbiblioteken förebyggande, och med ett demokratiskt perspektiv, för jämlikhet och egenmakt kring den egna hälsan och vården.

Ett annat viktigt uppdrag för sjukhusbiblioteken är att som mötesplatser erbjuda information och hälsofrämjande läsning för patienter och närstående i vården.

Sjukhusbiblioteken bidrar till att nå Region Skånes övergripande mål *Bättre liv och hälsa för fler* som en del i den breda rörelsen mot Framtidens hälsosystem.

Sjukhusbibliotekens gemensamma mål 2026–2030

- Samverka för att utgöra bästa möjliga stöd till en hälso- och sjukvård byggd på evidens.
- Stärka människors möjligheter att vara delaktiga i sin vård och hälsa.
- Skapa hälsofrämjande mötesplatser för hela människan, hela livet.

Uppföljning av Regional biblioteksplan för Skåne 2026– 2030

Biblioteksutveckling Region Skåne konkretiserar insatser inom de prioriterade områdena i verksamhetsplaner som uppdateras och följs upp årligen.

Sjukhusbibliotekens mål 2026–2030 bryts ned till aktiviteter och fokusområden som konkretiseras i verksamhetsplaner, vilka uppdateras och följs upp årligen.

Regional biblioteksplan för Skåne 2026–2030 kommer att utvärderas inför nästkommande regionala biblioteksplan.